

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано обсяги державної фінансової підтримки аграрного сектору за останні роки. Обґрунтовано необхідність корегування існуючої моделі такої підтримки в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС.

Ключові слова: аграрний сектор, державна фінансова підтримка, державні інституції, сільське господарство.

Державна підтримка аграрного сектору є однією з ключових форм державного регулювання. Така підтримка є ключовим механізмом реалізації сучасної державної аграрної політики та супроводжується створенням належних умов розвитку аграрного виробництва [1].

Результати досліджень провідних вчених, а також практика господарювання довели, що ефективний сталий розвиток аграрного сектору може бути досягнутий лише завдяки його належному фінансовому забезпеченню. Водночас, принципи, підходи та інструменти державної підтримки, які застосовуються на даний момент у нашій державі, потребують суттєвого вдосконалення

Аграрний сектор продовжує відігравати ключову роль в економіці України. В ньому формується понад 10 % валової доданої вартості, працює понад 17% зайнятого населення. А продаж аграрної продукції в зарубіжні країни за підсумками 2020 року приніс нашій державі понад 22 млрд дол. США, що склало майже 45% усього українського експорту (таблиця 1).

Провідні дослідники, експерти та навіть політики обґрунтовують тезу про те, що щорічний обсяг коштів Державного бюджету України, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, повинен становити не менше 1% випуску продукції у сільському господарстві. В цілому погоджуючись із зазначеним підходом, констатуємо, що протягом останніх років обсяги фактично виділених коштів за базовими програмами підтримки не відповідали вищезазначеному критерію (таблиця 1).

Поширення також набула практика перенесення державних компенсаційних витрат поточних періодів на наступні періоди (роки) та формування значних обсягів заборгованості держави перед сільгосптоваровиробниками.

Таблиця 1.

Роль аграрного сектору в економіці України та видатки Державного бюджету на підтримку розвитку АПК

Показник	2016	2017	2018	2019	2020*
Випуск сільського господарства (у фактичних цінах, млрд грн)	637,791	707,792	847,587	842,767	892,852
Експорт аграрної продукції, млрд дол. США	15,3	17,8	18,6	22,1	22,2
% у Валовій доданій вартості	13,8	12,1	12,0	10,4	10,8
% у загальній зайнятості	17,6	17,7	18,0	18,2	17,1
Видатки Держбюджету на підтримку АПК, млн грн	1754,6	5448,1	4283,9	5963,3	4000,0
Частка видатків Державного бюджету на підтримку розвитку АПК в обсязі випуску в с.-г.	0,3	0,8	0,5	0,7	0,45

Джерело: складено за даними Держслужби статистики України, 2016-2020 рр. та [3]

* попередні дані

А у 2019 році до зазначених проблем додалися нові, пов'язані з необґрунтованими, як на наш погляд, інституційними змінами в аграрній сфері – ліквідацією Міністерства аграрної політики та продовольства України у вересні 2019 року шляхом його приєднання до Міністерства економіки. Зазначену помилку було виправлено лише в лютому 2021 році, коли час вже було втрачено, а вкрай обмежені бюджетні ресурси були використані нераціонально. Адже процес передачі повноважень між двома міністерствами затягнувся, що не дало змоги вчасно затвердити Порядки використання коштів відповідних державних програм та вчасно підтримати аграріїв.

Разом з тим, у поточному 2021 році спостерігається ряд позитивних тенденцій. По-перше, майже повністю відновлено роботу Мінагрополітики України та переформатовано інституційну систему галузевих Агентств, підпорядкованих цьому міністерству.

По-друге, розширено переліку Державних програм підтримки аграріїв. Зокрема, до традиційних напрямків (часткова компенсація вартості сільгосптехніки вітчизняного виробництва, здешевлення кредитів, розвиток садівництва, виноградарства та хмелярства, підтримка розвитку фермерських господарств, тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції), додано нові напрямки підтримки (дотації): агрострахування, відшкодування втрат від посухи, розвиток меліорованих земель, виробництво органічної продукції, картоплярство та субсидія на гречку. Водночас, динаміка фактично виплачених коштів державної фінансової підтримки аграрному сектору є поки-що далекою від запланованих обсягів. Це прямо підтверджують оперативні дані Мінагрополітики, які містяться у відкритому доступі. Так, станом на кінець вересня 2021 р., державна підтримка підприємствам АПК була виплачена в розмірі 1,55 млрд грн із передбачених в бюджеті 4,5 млрд грн [2].

До-третьє, на сьогодні аграрії виступають найактивнішими користувачами Урядової програми «Доступні кредити 5-7-9%» (44% від усіх її реципієнтів). За

оперативними даними Мінагрополітики України, цього року аграрії вже отримали майже половину від загальної суми програми, тобто 26 млрд грн.

Заслугують на увагу й інші законодавчі ініціативи – створення Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві для підтримки малих та середніх суб'єктів підприємництва, включаючи фермерські господарства (шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів перед фінансовими установами за кредитними договорами), а також упорядкування справ у сфері водокористування та зрошення. Але всі вони поки-що знаходяться на різних стадіях доопрацювання.

Таким чином, враховуючи кращий зарубіжний досвід та досвід країн ЄС, Україні слід збільшувати обсяги програм державної підтримки так званої «зеленої скриньки» (вимога COT), які сприятимуть інтенсивному розвитку аграрного сектору. Державі необхідно й надалі усіляко сприяти нарощенню експорту аграрної продукції (але за рахунок збільшення частки товарів з високою доданою вартістю та зменшення сировинної частки), збільшенню продуктивності сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на зарубіжних ринках, поширенню малих та середніх форм господарювання на селі та розвитку сільських територій.

Висновки. Сучасна державна фінансова підтримка аграрного сектору є ключовим механізмом реалізації державної аграрної політики та передбачає створення належних умов для розвитку аграрного виробництва.

Основними проблемами державної фінансової підтримки в Україні в останні роки були: інституційна розбалансованість та слабкість державних інституцій, брак бюджетних коштів та їх нераціональне використання, слабкість підтримки малих та середніх форм господарювання на селі.

Основними шляхами удосконалення вищезазначеної підтримки повинно бути наближення відповідних програм та інструментів до вимог COT та ЄС, а також кращих європейських та зарубіжних практик.

Використані джерела:

1. Петлюк Л.О., Медведкова Н.С. Державна підтримка у забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 105–111. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.2.105>
2. Аграрії отримали з бюджету 1,5 млрд грн дотацій за 2021 рік [Електронний ресурс] // AgroPolit.com [сайт]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/spetsproekty/909-agrariyi-otrimali-z-byudjetu-15-mlrd-grn-dotatsiy-za-2021-rik>
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України [офіційний сайт]. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu>
4. Maslak N., Brychko A., Maslak O., Lukash S.(2021) State Policy and Financial Support for the Development of the Ukrainian Agrarian Economy. *Public Policy and Administration*, 20 (2), 189–204. <https://doi.org/10.13165/VPA-21-20-2-04>